

سرمایه های انسان

هدف کلی: آشنایی با ویژگی های انسان و تأثیر آن در سرنوشت او
هدف جزئی: شناخت فضیلت ها و اوصاف انسان در قرآن، تبیین سرمایه های رشد و عوامل سقوط انسان، درک ضرورت خودشناسی و تأثیر آن در برنامه زندگی
در درس پیشین دانستیم قرآن کریم هدف نهایی خلقت انسان را قرب الهی بیان کرده است. سعادت و خوشبختی انسان جز با گام برداشتن در رسیدن به این هدف میسر نمی گردد. اولین گام برای حرکت انسان در این مسیر، شناخت جایگاه خود در نظام هستی توانایی ها، امکانات رشد، همچنین شناخت محدودیت ها و موانع حرکت در راه رشد و کمال است.
به دلیل اهمیت خودشناسی در راه رسیدن به کمال، سودمندترین دانش ها شمرده است. به راستی خداوند متعال چه جایگاهی برای انسان در نظام هستی قائل است؟ برای رسیدن انسان به هدفش چه توانایی ها و ویژگی هایی در وجود او قرار داده است؟
و بالاخره اینکه مهم ترین موانع رشد انسان چه چیزهایی است؟
برای یافتن پاسخ پرسش های فوق به قرآن کریم مراجعه می کنیم تا پاسخ را از کلام خالق خویش دریابیم.

قراءت

این آیات شریفه را به دقت و زیبا بخوانید.

اعوذ بالله من الشيطان الرجيم

بسم الله الرحمن الرحيم

..... وَ لَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ

..... وَ حَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ

..... وَ رَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ

..... وَ فَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ

..... مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

إسراء، ۷۰

سوگند به نفس و آن که سامانش بخشید

فَالْهَمَّهَا فُجُورَهَا وَ تَقْوَاهَا

آن گاه بدکاری و تقوایش را به او الهام کرد.

شمس، ۷ و ۸

..... إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ

..... إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا

انسان، ۳

و لا أقسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ

و سوگند به نفس ملامت کننده

قیامت، ۲

... فَبَشِّرْ عِبَادِ

بس بندگان مرا مژده ده

الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ

آنان که سخن را می شنوند

فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ

و بهترین آن را پیروی می کنند

أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ

اینانند که خدا آنان را هدایت کرده

وَأُولَئِكَ هُمُ أُولُوا الْأَلْبَابِ

و اینانند خردمندان

زُمر، ۱۷ و ۱۸

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ

.....

اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا

.....

إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ

.....

بقره، ۳۴

يَا أَيُّهَا النَّاسُ

.....

كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا

.....

وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ

.....

إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

.....

إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ

.....

وَأَن تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ

.....

مَا لَا تَعْلَمُونَ

.....

بقره، ۱۶۸ و ۱۶۹

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ

.....

وَنَعَلَمُ مَا تُوسَّوِسُ بِهِ نَفْسُهُ

.....

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ

.....

مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ

.....

ق، ۱۶

ترجمه

به کمک توضیحات زیر، ترجمه‌ها را کامل کنید.

کَرَمًا: کرامت بخشیدیم

کُفُورًا: ناسپاس

حَمَلْنَا: برنشانیدیم، سوار کردیم

فَضَّلْنَا: برتری دادیم

خُطُوات: وسوسه‌ها، قدم‌ها

تُوسَّوِسُ: وسوسه می‌کند

عوامل رشد

خداوند متعال به انسان در نظام هستی جایگاه ویژه‌ای بخشیده و برای آنکه انسان بتواند مسیر رشد خود را طی کند و به هدف نهایی خود برسد سرمایه‌هایی در اختیارش قرار داده است. شناخت انسان و سرمایه‌هایش در گام نخست و توجه و بهره‌گیری از آنها در گام بعد عامل بسیار مهمی برای حرکت در مسیر رشد می‌باشد.

● خداوند با دادن نعمت‌های مادی و معنوی ما را گرامی داشته و به ما کرامت بخشیده و بر بسیاری

از مخلوقات برتری داده است. تا جایی که به فرشتگان امر کرده برای او سجده کنند. آنچه را که در

آسمان‌ها و زمین است برای ما آفریده و توانایی بهره‌مندی از آنها را در وجود ما قرار داده است.

..... برای این ویژگی، نام مناسب انتخاب کنید :

● پروردگار، به ما نیرویی عنایت کرده تا با آن بیندیشیم و راه درست زندگی را از راه‌های غلط تشخیص دهیم. حقایق را دریابیم و از جهل و نادانی دور شویم.^۱

نام این توانایی چیست؟ .....

● خداوند، ما را صاحب اراده و اختیار آفرید و مسئول سرنوشت خویش قرار داد. سپس راه رستگاری و راه شقاوت را به ما نشان داد تا خود راه رستگاری را برگزینیم و از شقاوت دوری کنیم.

برای این ویژگی، نام مناسب انتخاب کنید: .....

● خدای متعال، شناخت خیر و نیکی و گرایش به آن و شناخت بدی و زشتی و بیزاری از آن را در ما قرار داد، تا به خیر و نیکی روآوریم و از گناه و زشتی بپرهیزیم. از این‌روست که همه ما فضائلی چون صداقت، عزت نفس و عدالت را دوست داریم و از دورویی، حقارت نفس، ریا و ظلم بیزاریم و اگر به یکی از گناهان آلوده شدیم، خود را سرزنش و ملامت می‌کنیم و در اندیشه جبران برمی‌آییم.

۱. برای این ویژگی، نام مناسب انتخاب کنید: .....

۲. قرآن کریم آن سرزنش‌گر درونی را چه نامیده است؟ .....

● علاوه بر این سرمایه‌های بزرگ، خداوند، پیامبران و پیشوایان پاک و دلسوزی را همراه با کتاب راهنما برای ما فرستاد تا راه سعادت را به ما نشان دهند و در پیمودن راه حق به ما کمک کنند.

برای این نعمت الهی، نام مناسب انتخاب کنید: .....

موانع رشد

خدای متعال، علاوه بر اینکه سرمایه‌های رشد و رستگاری را به ما نشان داده، عوامل سقوط و گناه و دورماندن از سعادت را نیز به ما معرفی کرده است.

● او به ما یادآوری می‌کند که عاملی درونی، انسان‌ها را برای رسیدن به لذت‌های زودگذر دنیایی، به گناه دعوت می‌کند و از پیروی از عقل و وجدان بازمی‌دارد. این عامل درونی همان است

که حضرت علی (ع) درباره‌اش فرموده است :

«دشمن‌ترین دشمن تو، همان نفسی است که در درون توست».^۱

آیا می‌دانید حضرت یوسف چه نامی بر این نفس نهاده است؟ به آیه ۵۳ سوره یوسف مراجعه کنید و نام آن را بنویسید : .....

● همچنین، خداوند از عاملی بیرونی خبر می‌دهد که خود را برتر از آدمیان می‌پندارد و سوگند یاد کرده که فرزندان آدم را فریب دهد و از رسیدن به بهشت باز دارد.^۲ کار او و سوسه کردن و فریب دادن است و جز این، راه نفوذ دیگری در ما ندارد.^۲ این خود ما هستیم که به او اجازه سوسه می‌دهیم یا راه فریب را بر او می‌بندیم.

همین دشمن، در روز قیامت که فرصتی برای توبه باقی نمانده است، به اهل جهنم می‌گوید : «خداوند به شما وعده حق داد، اما من به شما وعده‌ای دادم و خلاف آن عمل کردم. البته من بر شما تسلطی نداشتم، فقط شما را به گناه دعوت کردم. این خودتان بودید که دعوت مرا پذیرفتید. امروز خود را سرزنش کنید نه مرا. نه من می‌توانم به شما کمکی کنم و نه شما می‌توانید مرا نجات دهید».^۱

او معمولاً از راه‌های زیر ما را فریب می‌دهد :

۱- زیبا و لذت‌بخش نشان دادن گناه.^۱

۲- سرگرم کردن به آرزوهای سراب‌گونه دنیایی.^۲

۳- غافل کردن از خدا و یاد او.^۲

۴- ایجاد کینه و دشمنی میان مردم.^۴

نام این دشمن چیست؟ .....

آیا می‌دانی چرا خداوند شیطان را از درگاه خود راند و برای همیشه او را طرد کرد؟

چون فرمان خدا را برای سجده بر انسان اطاعت نکرد.
اما بی‌وفایی برخی آدمیان را بنگر که در برابر خدا سجده نمی‌کنند و حلقه بندگی شیطان به گردن می‌آویزند!

رسول خدا (ص) می‌فرماید: خداوند به چنین انسان‌هایی خطاب می‌کند:
من به خاطر تو شیطان را طرد کردم؛ اما تو او را دوست خود گرفتی و به اطاعت او درآمدی؟^۱

آیا می‌دانی راه شکست چنین دشمنی چیست؟

امام عصر (عج) می‌فرماید:

هیچ چیز مانند نماز بنی او را به خاک نمی‌مالد.^۲

اندیشه و تحقیق

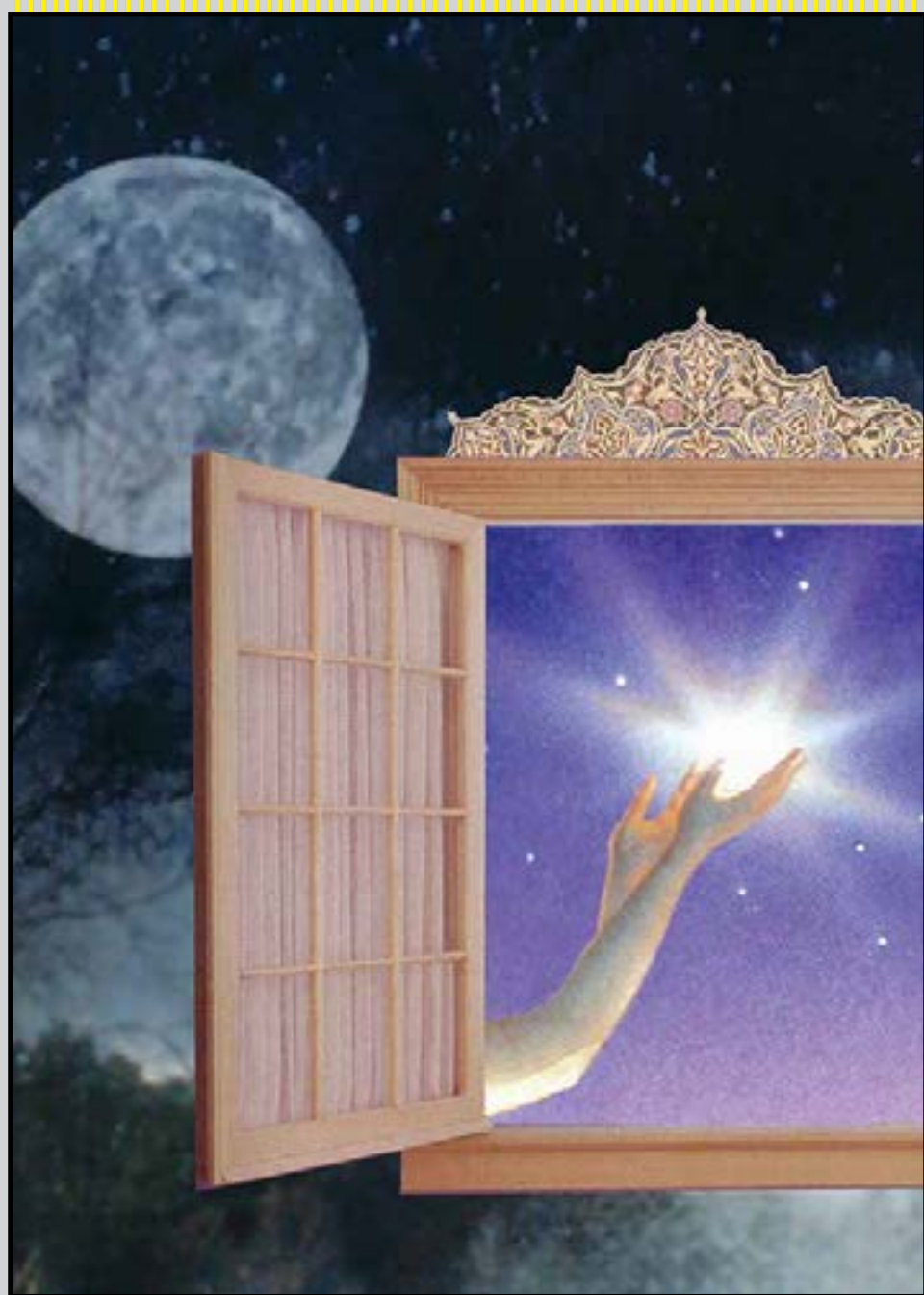
۱- سرمایه‌های انسان که او را بر سایر موجودات برتری می‌دهد، کدام‌اند؟

۲- آیا وجود شیطان مانع اختیار و اراده ما در تصمیم‌گیری‌ها می‌شود؟

پیشنهاد

۱- تصویری طراحی کنید که انسان را میان دو دعوت نشان دهد: دعوت پیامبران الهی و دعوت شیطان و سوسه‌گر.

پنجره‌ای به روشنایی

هدف: مقایسه دیدگاه‌ها درباره مرگ و تشخیص مزیت‌ها و برتری‌های دیدگاه توحیدی و

ثمرات آن

در درس قبل به معرفی برخی از مهم‌ترین سرمایه‌های انسان برای رسیدن به رشد و کمال پرداختیم. ما برای استفاده از این سرمایه‌ها فرصت محدودی داریم. فرصتی که با مرگ انسان پایان می‌یابد.

هر انسانی که پا به عرصه وجود می‌گذارد در یکی از مراحل زندگی، مرگ به سراغ او خواهد آمد و پرونده زندگی‌اش در این دنیا را خواهد بست؛ بنابراین مرگ، گریزناپذیرترین حادثه در زندگی انسان است.

چیستی مرگ و آینده انسان پس از آن، از پرسش‌های فراگیری است که در طول تاریخ ذهن عموم انسان‌ها را به خود مشغول کرده است. آنان کوشیده‌اند تا به این پرسش‌های اساسی و سرنوشت‌ساز پاسخ دهند که:

چه سرانجامی در انتظار انسان است؟

آیا واقعاً پس از امروز، فردایی در کار است؟ و اگر وجود دارد، چگونه است؟

در این درس، علاوه بر شناخت اصلی‌ترین دیدگاه‌ها در پاسخ به پرسش‌های بالا، به پیامدهای هریک از آنها در زندگی می‌پردازیم.

قرائت

آیات شریفه زیر را به دقت و زیبا قرائت کنید.

آنان کسانی هستند که کفر ورزیدند	أُولَئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا
به آیات پروردگارشان و دیدار با او	بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ
و اعمالشان تباه گردید	فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ
پس برای آن‌ها در روز قیامت میزان و	فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ
ارزش قرار نمی‌دهیم.	يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزَنَّا

کهف، ۱۰۳ تا ۱۰۵

.....	وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
.....	إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ
.....	وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ
.....	لَهِىَ الْحَيَاةُ
.....	لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ

عنکبوت، ۶۴

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا
وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ
وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ

جائده، ۴۲

مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَعَمِلَ صَالِحًا
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَهُمْ يُحْرَنُونَ

.....
.....
.....
.....

مائده، ۶۹

وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ
وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا
وَهُوَ مُؤْمِنٌ
فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُمْ مَشْكُورًا

کافران گفتند: زندگی و حیاتی
جز همین زندگی و حیات دنیایی ما
نیست که همواره گروهی از ما می میریم
و گروهی زندگی می کنیم و ما را فقط
گذشت روزگار نابود می کند. البته این
سخن را از روی یقین نمی گویند بلکه
فقط ظن و خیال آنان است.

اسراء، ۱۹

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا
وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَاطْمَأَنُّوا بِهَا
وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ

.....
.....
.....
.....

أُولَٰئِكَ مَاوَاهُمُ النَّارُ
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

.....
.....

یونس، ۷ و ۸ شما متاع ناچیز دنیا را می خواهید و خداوند
سرای ابدی را برای شما می خواهد.

تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا
وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ

انفال، ۶۷

إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِنْ طِينٍ

.....

فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِنْ رُوحِي

.....

فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ

.....

ص، ۷۱ و ۷۲

ترجمه

به کمک توضیحات زیر، ترجمه آیات را کامل کنید.

رَضُوا : راضی و خشنود شدند	لا يَرَجُونَ : امید ندارند
كَانُوا يَعْلَمُونَ : می دانستند	إِطْمَأْنَنُوا بِهَا : بدان اطمینان کردید
حَيَّوَانٌ : زندگی	صُنْعٌ : عملکرد
مَشْكُورٌ : مورد سپاس، مقبول	ضَلَّ : گم و تباه شد

دو دیدگاه

هنگامی که انسان چشم از این دنیا فرو می‌بندد و پرونده زندگی چندین ساله‌اش با مرگ بسته می‌شود، چه سرنوشتی در انتظار اوست؟ آیا یکباره راهی دیار فنا و نیستی می‌گردد؟ اگر چنین است، پس داستان زندگی انسان پایانی اندوهناک دارد. اما اگر بعد از مرگ، جهان دیگری در کار است و آدمی با مرگ نیست و نابود نمی‌شود در آنجا چه سرنوشتی دارد؟

انسان‌ها، معمولاً در برخورد با مرگ دو دیدگاه دارند :

دیدگاه منکران معاد

این دسته که برای انسان حقیقتی جز جسم و تن او قائل نیستند، با فرا رسیدن مرگ انسان و نابودی جسم او، پرونده او را برای همیشه می‌بندند. در این دیدگاه، مرگ پایان زندگی است و هر انسانی پس از مدتی زندگی در دنیا، دفتر عمرش بسته می‌شود و حیات او پایان می‌یابد و رهسپار نیستی می‌شود.

پیام آیات (۱)

برای شناخت بهتر این دیدگاه در آیات ابتدای درس بیندیشید و پاسخ سؤال‌های زیر را با تدبیر در آیات به دست آورید.

ردیف	پیام	سوره/آیه
۱	خداوند چه ویژگی‌هایی را برای منکران معاد ذکر می‌کند؟	یونس/۷ و ۸
۲	منکران معاد در روز قیامت چه سرنوشتی خواهند داشت؟	کهف/۱۰۵
۳	کافران مرگ خود را به چه چیز نسبت می‌دهند؟	

پیامدهای این دیدگاه: از پیامدهای مهم این نگرش برای انسانی که گرایش به جاودانگی دارد، این است که همین زندگی چندروزه نیز برایش بی ارزش می شود؛ در نتیجه به یأس و ناامیدی دچار شده، شادابی و نشاط زندگی را از دست می دهد، از دیگران کناره می گیرد و به انواع بیماری های روحی دچار می شود. گاهی نیز برای تسکین خود و فرار از ناراحتی، در راه هایی قدم می گذارد که روز به روز بر سرگردانی و یأس او می افزاید.

گروهی نیز می کوشند که راه فراموش کردن و غفلت از مرگ را پیش بگیرند و خود را به هرکاری سرگرم می سازند تا آینده تلخی را که در انتظار دارند، فراموش کنند.

فعالیت کلاسی

آیا گروهی که راه بی توجهی و غفلت از مرگ را پیش می گیرند، شیوه درستی را انتخاب کرده اند؟ چرا؟

دیدگاه معتقدان به معاد

دقت در آیات مربوط به آفرینش انسان، نشان می دهد که انسان دارای دو بعد جسمانی و روحانی است. ابتدا جسم آفریده می شود، سپس روح در آن دمیده می شود. بعد جسمانی مانند سایر اجسام و مواد دائم در حال تغییر و دگرگونی است و سرانجام فرسوده و متلاشی می گردد. در مقابل، بعد روحانی و غیرجسمانی انسان، تجزیه و تحلیل نمی پذیرد، متلاشی نمی شود و بعد از مرگ بدن، باقی می ماند و آگاهی و حیات خود را از دست نمی دهد.

از همین رو، پیامبران الهی و پیروان آنان مرگ را پایان بخش دفتر زندگی نمی پندارند بلکه آن را غروبی برای جسم و تن انسان و طلوعی درخشان تر برای روح انسان می دانند یا پلی به حساب می آورند که آدمی را از یک هستی (دنیا) به هستی بالاتر (آخرت) منتقل می کند.

رسول خدا (ص) در این باره می فرماید:

برای نابودی و فنا خلق نشده اید، بلکه برای بقا آفریده شده اید و با مرگ تنها از جهانی به جهان

دیگر، منتقل می شوید.^۱

از ایشان پرسیدند: باهوش ترین مؤمنان چه کسانی هستند؟

فرمود: آنان که فراوان به یاد مرگ‌اند و بهتر از دیگران خود را برای آن آماده می‌کنند.^۱
 امیرمؤمنان (ع) فرمود:

ای مردم! آدمی در همان حال که از مرگ می‌گریزد، آن را ملاقات می‌کند. دوران زندگی میدان
 از دست‌دادن جان است و فرار از مرگ عین نزدیک شدن به آن.^۲

پیام آیات (۲)

برای شناخت بهتر این دیدگاه در آیات ابتدای درس بیندیشید و پاسخ سؤال‌های زیر را با تدبیر
 در آیات به دست آورید.

سوره/آیه	پیام	ردیف
	(دو تفاوت مهم) میان دنیا و آخرت را بیان کنید.	۱
	چه کسانی در این جهان دچار حزن و ترس از عاقبت زندگی خود نمی‌شوند؟	۲
	انسان در این دنیا بایستی چگونه زندگی کند تا ثمره تلاش خود را به خوبی دریافت کند؟	۳

پیامدهای این دیدگاه

۱- اولین پیامد این نگرش، بیرون آمدن زندگی از بن‌بست و بازشدن پنجرهٔ امید و روشنایی به روی انسان و ایجاد شور و نشاط و انگیزهٔ فعالیت و کار در زندگی است؛ چنین انسانی دارای انرژی فوق‌العاده و همت خستگی‌ناپذیر است و از کار خود لذت می‌برد. او با تلاش و توان بسیار در انجام کارهای نیک و خدمت به خلق خدا می‌کوشد و می‌داند که هرچه بیشتر در این راه گام بردارد، آخرت او زیباتر خواهد بود.

انسان معتقد به معاد می‌داند که هیچ یک از کارهای نیک او در آن جهان بی پاداش نمی‌ماند، حتی اگر آن کارها به چشم کسی نیاید و نیز اطمینان دارد که اگر در این مسیر ظلمی به او بشود و نتواند داد خود را از ظالمان بستاند قطعاً در جهان دیگری خداوند آنها را به سزای اعمالشان خواهد رساند.

۲- اثر دیگر این نگرش، نهراسیدن از مرگ و آمادگی برای فداکاری در راه خدا است. خداپرستان حقیقی گرچه در دنیا زندگی می‌کنند و زیبا هم زندگی می‌کنند، اما به آن دل نمی‌سپرند؛ از این رو، مرگ را ناگوار نمی‌دانند. آنان معتقدند که مرگ برای کسانی ناگوار و هولناک است که زندگی را محدود به دنیا می‌بینند یا با کوله‌باری از گناه با آن مواجه می‌شوند. ترسیدن خداپرستان از مرگ به این معنا نیست که آنان آرزوی مرگ می‌کنند، بلکه آنان از خداوند عمر طولانی می‌خواهند تا بتوانند در این جهان با تلاش در راه خدا و خدمت به انسان‌ها، با اندوخته‌ای کامل‌تر خدا را ملاقات کنند و به درجات برتر بهشت نائل شوند.

از طرف دیگر، همین عامل سبب می‌شود که دفاع از حق و مظلوم و فداکاری در راه خدا آسان‌تر شود و شجاعت به مرحلهٔ عالی آن برسد و آن‌گاه که حیات این دنیا چیزی جز ننگ و ذلت نباشد و فداکاری در راه خدا ضروری باشد، انسان‌ها به استقبال شهادت بروند و با شهادت خود راه آزادی انسان‌ها را هموار کنند؛ از این رو، آن‌گاه که امام حسین (ع) در دوراهی ذلت و شهادت قرار گرفت، شهادت را برگزید و فرمود:

من مرگ را جز سعادت،
و زندگی با ظالمان را جز ننگ
و خواری نمی‌بینم.^۱

درسی از عاشورا

در روز عاشورا و در بحبوحه جنگ هر چه عرصه بر امام حسین(ع) و یاران ایشان تنگ تر و لحظه جان دادن در راه خدا نزدیک تر می شد شوقی در دل‌هایشان پدیدار می گشت. آن حضرت خطاب به یاران خود فرمود :

مرگ هیچ نیست مگر پلی که شما را از ساحل سختی ها به ساحل سعادت و کرامت و بهشت های پهناور و نعمت های جاوید عبور می دهد. پس کدام یک از شما کراحت دارد که از زندان به قصر منتقل شود؟ ... پدرم از رسول اکرم(ص) برایم نقل کرده است که : دنیا زندان مؤمن است و بهشت کافر. و مرگ برای مؤمنین همچون پلی است برای رسیدن به بهشت و برای کافران پلی است برای رسیدن به جهنم و عذاب (معانی الاخبار، ص ۲۸۸).

بیشتر بدانیم

چرا با وجود آنکه در برخی کشورهای غربی اعتقاد چندانی به زندگی پس از مرگ وجود ندارد، اما مردم آن خیلی شاد به نظر می رسند؟ ممکن است برخی با توجه به آنچه در خصوص پیامدهای دیدگاه منکران معاد گفته شد این سؤال را مطرح کند که اگر شما می گوئید که منکران معاد گرفتار یأس و ناامیدی می شوند پس چرا در برخی کشورهای غربی که اعتقادی به معاد ندارند، نشانی از یأس دیده نمی شود بلکه شادی در جوامع آنها موج می زند؟

اولین نکته ای که باید به آن توجه کنیم این است که کشورهای غربی به دنبال این هستند که چهره ای زیبا و مملو از هیجان و شادی از خود و فرهنگ خود نشان دهند تا سایر فرهنگ ها و کشورها را مجاب کنند تا از فرهنگ آنان پیروی کنند. از این رو، این کشورها با ساخت انواع فیلم ها و ایجاد سایت ها و شبکه های مختلف سعی می کنند این گونه وانمود کنند که جامعه ای شاد و دور از غم دارند و هر کس که می خواهد به این زندگی دست یابد باید از آنان و الگوهای آنان پیروی کند.

نکته دوم این که همان گونه که در درس گفته شد برخی افرادی که اعتقادی به زندگی پس از مرگ ندارند سعی می کنند راه فراموش کردن و غفلت از مرگ را در پیش گیرند و خود را به هر کاری سرگرم سازند تا آینده تلخی که پیش رو دارند فراموش کنند. از این رو دست به هر کاری می زنند تا برای

لحظه‌ای هم که شده خود را از واقعیت دور سازند و در خوشی به سر برند. اما آیا اگر دل انسان تا آرام باشد می‌توان با خوشی‌های ساختگی و تحمیلی آن را آرام کرد؟ آیا درون مضطرب انسان را می‌توان با شادی‌های گذرا آرام نمود؟

کافی است نگاهی به آمار مصرف مشروبات الکلی، قرص‌های روان‌گردان، داروهای ضد افسردگی و انواع مخدرهای صنعتی در این کشورها بیندازیم و از خود سؤال کنیم که اگر این جوامع در شادی و خوشی به سر می‌برند چرا با مصرف بی‌رویه نوشیدنی‌های الکلی به دنبال این هستند که ساعتی از دست عقل خود راحت شوند و در فراموشی از دنیا به سر برند؟ و چرا با مصرف انواع قرص‌های روان‌گردان به دنبال ایجاد شادی‌های کاذب در درون خویشند؟ چرا مصرف داروهای ضد افسردگی در این کشورها روز به روز در حال افزایش است؟ چرا در عین برخورداری و رفاه، به انواع مواد مخدر پناه می‌برند و آمار خودکشی‌هایشان، وحشتناک و روزافزون است؟ بد نیست نگاهی به برخی از گفته‌ها و نوشته‌های آنان بیندازیم تا قدری با حقیقت ماجرا بیشتر آشنا شویم :

جرج گوما، پژوهشگر آمریکایی حوزه روانشناسی : مصرف داروهای روان‌گردان و ضد افسردگی در آمریکا مدتی است که از مصرف داروهای کنترل‌کننده کلسترول خون (که پرمصرف‌ترین دارو در آمریکاست) پیشی گرفته است.^۱

جیمز ریجوی - خبرنگار و نویسنده روزنامه گاردین - مصرف داروهای ضد افسردگی در آمریکا به حدی افزایش یافته است که آمریکا به کشور بیماراران روانی تبدیل شده است.

مارسیا انجل - سردبیر اسبق مجله پزشکی نیو انگلند : این نکته را بیان می‌کند که استفاده از داروهای روان‌گردان - اعم از ضد افسردگی و ضد روان‌پریشی - به حد انفجار رسیده است.^۲

جوآنا فرانسیس - نویسنده و روزنامه‌نگار آمریکایی در نامه‌ای خطاب به زنان مسلمان این گونه می‌گوید : آنها (دولتمردان آمریکایی) سعی دارند با فیلم‌ها و ماهنگ‌های شهوت‌انگیز، به دروغ ما زنان آمریکایی را شاد و راضی نشان دهند، آنها می‌خواهند این‌گونه نشان دهند که ما زنان آمریکایی از لباس پوشیدن چون هرزه‌ها شادیم و تو را نیز این چنین وسوسه می‌کنند. اکثر ما شاد نیستیم. به من اعتماد کن! میلیون‌ها نفر از ما داروهای ضد افسردگی مصرف می‌کنیم، از کارمان متنفریم و شب‌ها به خاطر مردانی که می‌گفتند دوستان دارند ولی حریمانه از ما سوء استفاده می‌کنند گریه می‌کنم.^۳

۱- www.alternet.org/story/۱۵۱۳۱۵/

۲ - <http://English.aljazeera.net/indepth/opinion/2011/07/20117313948379987.html>

۳ - <http://www.jahannnews.com/fa/doc/news/358134/>

اندیشه و تحقیق

- ۱- چرا برخی از افراد با این که بیان می‌کنند آخرت را قبول دارند و از لحاظ فکری آن را پذیرفته‌اند، تلاش چندانی برای آن جهان نمی‌نمایند و در زندگی خود به گونه‌ای عمل می‌کنند که گویی آخرتی در پیش نیست؟
- ۲- آیا توجه به آخرت، لزوماً بی‌توجهی به دنیا و عقب‌ماندگی را در پی دارد؟

پیشنهاد

- ۱- به آثار و زندگی یکی از شهدای دفاع مقدس یا شهدای شهر و روستای خود مراجعه کنید و ببینید که آنان درباره زندگی و مرگ چگونه می‌اندیشیدند.^۱
- ۲- با مراجعه به خانواده شهدای محل خود، به خصوص شهدای دانش‌آموز، وصیت‌نامه آنان را مطالعه کنید و درباره انگیزه شهادت‌طلبی آنان گزارشی تهیه کنید

۱- مطالعه کتاب‌هایی مانند «مجموعه قصه فرماندهان» از حوزه هنری سازمان تبلیغات اسلامی و «خدا بود و دیگر هیچ نبود» اثر دکتر مصطفی چمران، توصیه می‌شود.

آینده روشن

هدف : تبیین دلایل ضرورت معاد و امکان معاد جسمانی

در درس قبل با دیدگاه پیامبران الهی درباره مرگ و آینده انسان آشنا شدیم. پیامبران الهی، مرگ را گذرگاهی به حیات برتر در جهان آخرت می دانند و ایمان به زندگی در جهان دیگر (معاد) در کنار توحید و یکتاپرستی را سرلوحه دعوت خود قرار داده اند.

در مقابل دعوت به ایمان به جهان آخرت، گروهی به آن ایمان آورده و گروهی وجود جهان دیگر را بعید دانسته و آن را انکار کرده اند.

پیامبران الهی، نه تنها امکان وجود جهان دیگر را اثبات می کردند، بلکه با استدلال های متفاوت وجود جهان دیگر و معاد انسان را ضروری می دانستند. به راستی پیامبران الهی، با چه دلایلی امکان معاد را ثابت می کردند؟

و با چه استدلال هایی ضرورت معاد را تبیین می نمودند؟

قراءت

آيات شریفه زير را به دقت و زيبا قرائت كنيد.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

..... اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
..... لِيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ
..... لَا رَيْبَ فِيهِ
..... وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا

نساء، ۸۷

..... أَفَحَسِبْتُمْ
..... أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا
..... وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ؟

مؤمنون، ۱۱۵

..... أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا
..... وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
..... كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ

أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ

ص، ٢٧ و ٢٨

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ
بَلَى قَادِرِينَ عَلَى أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ

قيامت، ٣ و ٤

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَ نَسِيَ خَلْقَهُ
قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَ هِيَ رَمِيمٌ
قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ
وَ هُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ

يس، ٨٧ و ٩٧

وَ اللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا
فَسُقْنَاہُ إِلَى بَلَدٍ مَيِّتٍ
فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِہَا
كَذَٰلِكَ النُّشُورُ

فاطر، ٩

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ

وَ يُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ

وَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

وَ كَذَلِكَ تَخْرُجُونَ

روم، ۹۱

ترجمه

به کمک عبارت‌های زیر، ترجمه آیات را تکمیل کنید.

لَيَجْمَعَنَّكُمْ (لَ + يَجْمَعُ + نَّ + كُمْ): حتماً شما را جمع می‌کند.

أَصْدَقُ: راستگوتر

ظَنَّ: پندار، گمان

فُجَّارُ: جمع فاجر (بدکار)

أَم: یا

دفع خطر احتمالی

نگاهی کوتاه به زندگی روزمره انسان‌ها نشان می‌دهد که انسان در مواقعی که احتمال خطر یا خسارتی در میان باشد، با تمام امکانات خود سعی می‌کند تا جلوی خسارت را بگیرد یا از خطر بگریزد. در چنین شرایطی حتی اگر شخص دیوانه یا دروغگویی که در شرایط عادی گفته آنها برایمان چندان اعتباری ندارد، خبر از وجود سمی در غذا یا خطری بر سر راهمان دهد، این اعلام خطر را نادیده نمی‌گیریم و احتیاط لازم را به عمل می‌آوریم؛ زیرا در این‌گونه موارد از یک قانون عقلی پیروی می‌کنیم که می‌گوید: «دفع خطر احتمالی، لازم است».

حال اگر با خبری مواجه شویم که از قطعی‌ترین خبرها است، با آن چگونه برخورد می‌کنیم؟ آن

هم خبری که درباره زندگی ابدی ما است.

می‌دانیم که پیامبران که عاقل‌ترین و راستگوترین مردمان در طول تاریخ بوده‌اند، با قاطعیت کامل از وقوع معاد خبر داده و انسان را از آن بیم داده‌اند. همه آنان پس از ایمان به خدا، ایمان به آخرت را مطرح کرده و آن را لازمه ایمان به خدا دانسته‌اند. در قرآن کریم نیز بعد از توحید و یکتاپرستی، درباره هیچ موضوعی به اندازه معاد سخن گفته نشده است.

اگر به فرض در اثبات معاد هیچ دلیلی جز همین خبر پیامبران نداشته باشیم، تکلیف ما در برابر این خبر چیست؟ ما که برای فرار از خطرهای کوچک احتمالی، حتی سخن دروغگویان و دیوانگان را نیز می‌پذیریم، چگونه می‌توانیم وقتی که پای سعادت جاودانی یا شقاوت ابدی ما در میان است، با بی‌تفاوتی از کنار این خبر بگذریم؟

پیام آیات (۱)

کدام‌یک از آیات ابتدای درس خبر از جهان آخرت به ما می‌دهد؟ در این آیه بر چه نکاتی درباره قیامت تأکید شده است؟

.....
.....

قرآن کریم تنها به خبر دادن از آخرت قناعت نکرده و بارها با دلیل و برهان آن را ثابت کرده است. استدلال‌هایی را که قرآن در این زمینه به کار برده است می‌توان به پنج دسته تقسیم کرد. سه دسته از این استدلال‌ها «امکان» معاد را ثابت می‌کند و آن را از حالت امری بعید و غیر ممکن خارج می‌سازد و دو دسته دیگر، «ضرورت» معاد را به اثبات می‌رساند.^۱

الف) استدلال‌هایی که بر امکان معاد دلالت دارند:

یکی از عللی که سبب می‌شود عده‌ای دست به انکار معاد بزنند این است که چنان واقعه بزرگ و با عظمتی را با قدرت محدود خود می‌سنجند و چون آن را امری بسیار بعید می‌یابند، به انکار آن می‌پردازند. حال آن که بعید بودن چیزی برای انسان هرگز نمی‌تواند دلیل بر غیرممکن بودن آن باشد.

۱- استدلال‌هایی که در این جا به عنوان استدلال‌های قرآنی ذکر می‌شود استدلال‌هایی کاملاً عقلی است که قرآن براساس قواعد عقلی بیان کرده است و هر کس می‌تواند با تفکر در آنها به نتیجه برسد. از همین جهت این استدلال‌ها نه تنها برای پیروان قرآن بلکه برای همگان می‌تواند مفید باشد.

از این رو قرآن یکی از انگیزه‌های انکار معاد را نشناختن قدرت خدا معرفی می‌کند. از همین جهت، در قرآن دلایل و شواهد زیادی بیان می‌شود تا نشان دهد معاد امری ممکن و شدنی است و خداوند بر انجام آن توانا است:

۱- اشاره به پیدایش نخستین انسان: در برخی آیات قرآن، خداوند توجه منکران معاد را به پیدایش نخستین انسان جلب می‌کند و به آنان توانایی خدا در آفرینش آنان را تذکر می‌دهد. در این آیات بیان می‌شود که همان‌گونه که خداوند قادر است انسان را در آغاز خلق کند، بار دیگر نیز او را خلق خواهد کرد.

۲- اشاره به نمونه‌هایی از زنده شدن مردگان: قرآن برای این که قدرت خدا را به صورت محسوس‌تری در این زمینه نشان دهد ماجراهایی را نقل می‌کند که در آنها به اراده خداوند مردگانی از نو زنده شده‌اند. از آن جمله می‌توان به ماجرای عزیر اشاره کرد.

عزیر که یکی از پیامبران بنی‌اسرائیل بود، در سفری از کنار روستای ویرانی عبور می‌کرد. استخوان‌های متلاشی و پوسیده ساکنان آن روستا از لابه‌لای خرابه‌ها پیدا بود. با دیدن این استخوان‌ها این سؤال در ذهن عزیر شکل گرفت که به راستی خداوند چگونه اینها را پس از مرگ زنده می‌کند؟ خداوند، جان عزیر در همان دم گرفت و بعد از گذشت صد سال دوباره وی را زنده نمود. سپس خطاب به او گفت:

— ای عزیر، چه مدت در این بیابان خوابیده‌ای؟

— یک روز یا نصف روز.

تو صد سال است که اینجا هستی. به الاغی که سوارش بودی و غذایی که همراه داشتی نگاه کن و ببین چگونه الاغ پوسیده و متلاشی شده، اما غذایت صدسال است که سالم مانده و فاسد نشده است. و اینک ببین که خداوند چگونه اعضای پوسیده و متلاشی شده الاغ را دوباره جمع‌آوری و زنده می‌کند.

عزیر به چشم خود زنده شدن الاغ را دید، گفت: خدا بر هر کاری توانا است.^۱

۱- سوره بقره، ۲۵۹.

خداوند در آیات سوم و چهارم قیامت، خطاب به کسانی که به انکار معاد می‌پردازند می‌گوید: نه تنها استخوان‌های آنها را به حالت اول درمی‌آوریم بلکه سرانگشتان آنها را نیز همان‌گونه که بوده مجدداً خلق می‌کنیم.

به نظر شما چرا خداوند در این آیات برای اثبات قدرت الهی به خلق سرانگشتان اشاره می‌کند؟
 ۳- اشاره به نظام مرگ و زندگی در طبیعت: در برخی آیات قرآن، زندگی بعد از مرگ به عنوان یک جریان رایج در جهان طبیعت معرفی شده است و از کسانی که با ناباوری به مسأله معاد نگاه می‌کنند می‌خواهد تا به مطالعه جریان همیشگی تبدیل زندگی به مرگ و بالعکس در طبیعت بپردازند تا این مسأله را بهتر درک کنند. زیرا نمونه‌ای از رستاخیز انسان و جهان همه ساله به هنگام فرارسیدن بهار در مورد طبیعت تجربه می‌شود. بهار رستاخیز طبیعت و مثالی از رستاخیز عظیم انسان است.

پیام آیات (۲)

با مراجعه به آیات ابتدای درس بگویید کدام یک از آیات ابتدای درس به موضوع امکان معاد از طریق نظام مرگ و زندگی در طبیعت، کدام یک به پیدایش نخستین انسان و کدام یک به بیان نمونه‌ای از زنده شدن مردگان اشاره دارد؟
 ب) استدلال‌هایی که بر ضرورت معاد دلالت دارند:

قرآن نه تنها معاد را امری ممکن می‌داند، بلکه وقوع آن را نیز امری ضروری و واقع نشدن آن را امری محال و ناروا معرفی می‌کند. از جمله دلایلی که قرآن برای ضرورت معاد بر آنها تأکید کرده است، عبارتند از:

۱- حکمت الهی: حکیم کسی است که کارهایش هدفمند است و به نتایج صحیح و درست منتهی می‌شود. بنابراین، خدایی که حکیم است مرتکب کار عبث و بیهوده نمی‌شود، زیرا کار عبث از جهل و نادانی سرچشمه می‌گیرد. او هر موجودی را برای هدف شایسته‌ای خلق می‌کند و امکانات رسیدن به آن هدف را هم به او عطا می‌نماید و اگر تمایلات و گرایش‌هایی در وجودش قرار داده، پاسخ مناسب آن را هم پیش‌بینی کرده است. به‌طور مثال، در مقابل احساس تشنگی و گرسنگی حیوانات، آب و غذا را آفریده تا بتوانند تشنگی و گرسنگی خود را برطرف نمایند.

حال اگر به وجود خود توجه کنیم، می‌بینیم که هر انسانی گرایش به بقا و جاودانگی دارد و از مرگ و نابودی گریزان است و بسیاری از کارهای خود را برای حفظ و بقای خود انجام می‌دهد. همچنین هر انسانی طالب و خواستار همه کمالات و زیبایی‌ها است و این طلب به هیچ حدی، محدود نمی‌شود.

اما دنیایی که در آن زندگی می‌کنیم و عمر محدود انسان‌ها پاسخ‌گوی این‌گونه نیازها نیست. چگونه می‌شود که خداوندگرایش به زندگی جاوید را در وجود کسی قرار دهد و سپس او را در حالی که مشتاق حیات ابدی است، از هستی بیندازد؟ آیا این کار با حکمت خداوند سازگار است؟ علاوه بر این اگر بناست با این همه استعدادها و سرمایه‌های مختلفی که خداوند در وجود ما قرار داده است، خاک شویم و معادی هم نباشد، این سؤال مطرح می‌شود که دلیل آفریدن این استعدادها و سرمایه‌ها در درون ما چه بود؟ از همان ابتدا خاک بودیم، پس این آمدن و رفتن برای چه بود؟ آیا بر این اساس آفرینش انسان و جهان بی هدف و عبث نخواهد بود؟

پیام آیات (۳)

کدام یک از آیات ابتدای درس، ضرورت معاد براساس حکمت الهی را بیان می‌کند؟ پیام اصلی آیه چیست؟

.....

.....

.....

.....

۲- عدل الهی: عدل یکی از صفات الهی است. خداوند عادل است و جهان را بر عدل استوار ساخته است.

زندگی انسان‌ها نیز در داخل این نظام عادلانه قرار دارد؛ از این رو، خداوند وعده داده است که هر کس را به آنچه استحقاق دارد برساند و حق کسی را ضایع نگرداند.

اما زندگی انسان در دنیا به گونه‌ای است که امکان تحقق این وعده را نمی‌دهد؛ زیرا:

الف) پاداش بسیاری از اعمال، مانند شهادت در راه خدا، در دنیا امکان‌پذیر نیست.

همچنین پاداش کسی که کارهای نیک فراوانی دارد و به جمع زیادی از انسان‌ها خدمت کرده است، با توجه به عمر محدودی که دارد، میسر نیست.

ب) مجازات بسیاری از کسانی که به دیگران ستم کرده‌اند در این دنیا عملی نیست. برای مثال، مجازات کسی که افرادی را به قتل رسانده یا مانع رشد استعدادهاى بسیاری از انسان‌ها شده است، در این جهان ممکن نیست و اگر جهان دیگری نباشد، که ظالم را به مجازات واقعی اش برساند و حق مظلوم را بستاند، بر نظام عادلانه خداوند ایراد وارد می‌شود.

پیام آیات (۴)

کدام یک از آیات ابتدای درس، ضرورت معاد براساس عدل الهی را بیان می‌کند؟
پیام اصلی این آیه چیست؟

.....

.....

.....

.....

بیشتر بدانیم

به کسانی که به هیچ وجه حاضر به پذیرش معاد و زنده شدن دوباره انسان‌ها نیستند، چه پاسخی می‌توان داد؟

برخی‌ها هر چقدر که از دلایل اثبات معاد، آیات قرآن و سخنان پیشوایان دین در خصوص جهان آخرت برایشان می‌گویی، می‌گویند ای آقا! کی رفته و کی برگشته که خبر از آن دنیا آورده باشد؟ به این‌گونه افراد چه باید گفت؟

پاسخ: برخی رانندگان به هنگام مسافرت، به توصیه پلیس درخصوص خطرات جاده و لزوم همراه داشتن وسایل ضروری توجه می‌کنند و سائلی را که احتمال می‌دهند در جاده مورد نیازشان باشد همراه خود بر می‌دارند (از قبیل زنجیر چرخ، جک، چرخ اضافه، چراغ سیار و...) و بعضی از رانندگان بی‌اعتنا به توصیه‌های پلیس و گاه با تمسخر آنها به جاده می‌زنند. در هر صورت یا نیازی به این وسایل پیش می‌آید و یا پیش نمی‌آید. اگر نیازی نبود (که البته با توجه به علم و آگاهی پلیس

راهنمایی و رانندگی و توصیه‌ها و هشدارهای آنان قطعاً نیاز خواهد شد)، راننده‌ای که این وسایل را همراه داشته است ضرری نکرده است. اما اگر به آن وسایل نیاز شد، کسی که آن وسایل را برنداشته است، در وسط جاده چه خواهد کرد؟

شرط عقل آن است که انسان نسبت به حوادث، حتی اگر احتمال کمی برای رخ دادن آن وجود داشته باشد، پیش بینی لازم را بکند، چه رسد به حوادثی که یقینی باشند. پیامبران از حساب و کتاب پس از مرگ در قیامت خبرهایی داده‌اند و بر این اساس برنامه و دستوراتی نیز برای عبور آسان و موفق از این جهان در اختیار ما گذاشته‌اند. گروهی این خبرها را پذیرفته و گروهی منکر شده‌اند. کسانی که پذیرفته‌اند در شبانه روز دقایقی با خدا گفت و گو می‌کنند و نماز می‌خوانند؛ در سال چند روزی غذای ظهر را تا به غروب به تأخیر می‌اندازند و از انجام برخی کارها که ضررش به خود انسان برمی‌گردد (مانند نوشیدن مشروبات الکلی، خوردن گوشت خوک و...) خودداری کرده‌اند؛ بر فرض که قیامت و حساب و کتابی در کار نباشد، این افراد چه ضرری می‌کنند و چه چیزی را از دست می‌دهند؟ اما اگر حساب و کتابی بود (که با دلایل مختلف هست) افرادی که به سخن خدا و پیام انبیا توجه نکردند، چه خواهند کرد؟ آنها زندگانی ابدی و جاوید در آخرت را به هفتاد سال عمر دنیوی فروخته‌اند.

پس عاقل کسی است که حتی اگر یقین به قیامت ندارد، خود را آماده حساب و کتاب کند و هشدارهای انبیا را جدی بگیرد.

امام رضا علیه السلام در گفت و گویی که با یکی از منکران معاد داشتند به او چنین فرمودند: اگر به فرض نظر شما درباره نبود معاد درست باشد - که چنین نیست - در این صورت ما و شما یکسان و برابریم؛ و نماز و روزه، عقیده و ایمان ما به ما ضرر و زیانی نمی‌رساند. ولی اگر حق با ما باشد - که چنین هست - در این صورت ما رستگار و سعادت‌مند می‌شویم؛ اما شما زیان کار شده، هلاک خواهید شد.^۱

۱- احتجاج طبرسی، ج ۲، ص ۱۷۱.

اندیشه و تحقیق

۱- تعدادی از کارهای نیک و تعدادی از گناهان را که در این دنیا قابل پاداش و مجازات نباشند، ذکر کنید.

۲-

۳-

پیشنهاد

۱- در آیات ۴۵ تا ۴۸ واقعه، ۵ قیامت و ۱۱ و ۱۲ مُطَفِّفین تأمل کنید و ببینید چه زمینه‌ها و انگیزه‌هایی سبب انکار معاد می‌شود.